

MINDEN
NYÁRON,

AMIKOR hosszabb időt töltünk anyai nagyanyámnál, anya több kilónyi súlyfelesleget szed magára.

84 Sofi Oksanen

SZTÁLIN TEHENEI

részletek

étkekbe öltözött, melyeket aztán Finnországba visszatérve kilónként levett magáról, míg végül újra ötven kiló lett, amennyi most én.

Egyforma alakunk van anyával, ugyanolyan a testfelépítésünk, ugyanolyan magasak vagyunk, ugyanaz a keskeny váll és madárcsukló, ugyanaz a negyvenes cipőméret, ugyanaz a melltartókosarunk mérete és a fejünk körfogata. Tizennégy éve ugrándoزم az ötven kiló körül, és mindig visszatérek hozzá, bármennyire nem akarom, visszatérek akkor is, ha meg sem próbálok, a súlyom magától visszaáll. Tizennégy évvel ezelőtt befejeztem a növekedést, és ugyanazokat a ruhadarabokat használhattam volna, mint anya, ha nem lett volna merőben eltérő az ízlésünk. Nem ugyanazt az ételt fogyasztottuk. Anya megszokta ugyan a finn ételeket, de engem soha nem kényszerített rá. Egyébként is annyira válogatós voltam, hogy mindig kívánságom szerint főzött. Az utóételt és a csokoládékat folyton nekem adta, Finnországban azért, mert olyan kevés jutott belőle, Észtországban hasonló okokból, no meg azért, hogy tobzódjak, s raktározzam el a tősgyökeres finn télre. A finn kakaót nem bírtam meginni, ezért a nagymama Észtországból küldött kakaót, barna zsír-papírba csomagolva, a csokoládébonbonok között.

Finnországban anya nem rendelkezett elég pénzzel ahhoz, hogy anyni csokoládét és Runeberg-tortát vegyen, amennyit örökösen édességre éhező gyomrom befogadott volna, de ahol megtehetette, ott mindent meg akart adni nekem. Azonkívül ő nem is szenvedett krónikus édességvágyban, jobban kedvelte a sós falatokat és egyéb éleszt ízeket, amelyeket aztán Finnországra gondolva súlyfeleslegként elraktározott. Minden édességet én kaptam, valóban mindent, egész doboz csokoládébonbonokat... egész tepsit ezt-azt, kilószámra bonbont, kekszet, tortákat, habkrikákat, mindent, mindent én, én, én; hogyan is tanulhattam volna meg, mi a mértékletesség?

Talán még soha nem vettem banánból vagy narancsból csak egyetlen darabot. Legalább egy kilónak kellett lenni. A bevásárlókocsim tartalma mostanában is úgy néz ki, mintha nagycsaládosok hétvégi bevásárlásáról volna

Ha hivatalos vagy tolmácsútra utazott, folyton beszélnie és fordítania kellett, így soha nem ért rá mindent elfogyasztani, amit a tányérjára tettek. Egyéb hosszabb-rövidebb útjain azonban folyton

szó, vagy arról, hogy családommal egy hétre elvonulok a nyaralóba, és senki nem akar közben elmenni vásárolni. Nem bírok csupán egy maroknyi sósbor-szeszes cukorkát venni, hanem egy egész zacskóval kell. Vagy egy szemet sem. Két liternyi savanyúkáposzta-levest főzök egy napra, és egészen biztos, hogy a nap folyamán mindet meg is eszem. A paradicsomle- 85
vessel ugyanez a helyzet. Képtelen vagyok beosztani azt a két litert úgy, hogy két-három napra elég legyen, de még csak úgy sem, hogy többszöri étkezés során fogyasszam el, hanem egyszerre kell magamba tömnöm. Vagy semmit nem eszem. Nem tudom csak a szempillámat kifesteni, teljes szemfestésnél alább nem adom. Nem elég nekem egy cigarettát elszívni, hanem egyikről a másikra gyújtok. Képtelen vagyok éppen csak magamra spriccelni egy kis kölnivizet – annyit öntök magamra, hogy a folyosón is érezni az illatát. Telefonon is vagy öt órát beszélek, vagy öt másodpercet, de negyedórát beszélni nem tudok.

A zsírral nem érdemes óvatoskodni. Ha egyszer zabálunk, akkor annak rendje-módja szerint zabáljunk. Kenyér persze jöhet, és sajt, a legzsírosabb fajta, narancsdzsem, zabkekszek, csokis kekszek, tábla csokoládék, pizzák, karjalai pirogok, Ambrózia-torta, mélyhűtött fahéjas tekercs, mangó- és dinnyefagylalt... Bekapcsolni a sütőt, elkészíteni a kávé, kitenni a vaját az asztalra, hogy ne legyen túl kemény... igazi vajnak kell lenni, az evési szesszió alkalmával mindig igazi vajnak kell lenni... bekapcsolni a zenét, kikapcsolni a telefont, és kezdődhet. Legszívesebben fagylalttal kezdem. Megtanultam, hogy kenyérral akkor nem lehet kezdeni, ha már túl sok napja nem ettem... Bőjt után ugyanis nem tudom kiadni magamból a kenyeret, lenyomhatom akár az egész kezemet is a torkomon. A fagylalt kiválóan alkalmas arra, hogy síkossá tegye az ételmasszát, amely ekképpen könnyedén feljön a gyomorból, és utána már minden tömör gyönyör. Ráadásul a fagylalt nagyon megfelelő a tiszta, gyors szesszióra is, mivel a frissiben kihányt fagylalt még mindig fagylalt ízű és illatú. Máskor a fagylalt után kenyér és vaj következik, de semmi folyadék, mert ha a kenyérré iszom is, nehezebben megy a hányás, pedig azt gondolnánk, hogy éppen ellenkezőleg... trallala-trallala... padampadampadam... mennyei... egy-két-há és kenyér, egy-két- há és sajt... a pizzák már készen állnak a sütőben... tehát pizza és egy-két-há szájba vele és szájba vele és szájba vele, és máris jöhet a süti...

Hogyan tudtam volna szert tenni bármiféle mértékletességre bármely kapcsolatomban is, a Hukkával való viszonyomban, az ágyban, egyáltalán bárhol? Lefekhetek valakivel anélkül, hogy szeretném őt, és szerethetek valakit anélkül, hogy lefeküdnék vele, de egyszerre szeretni valakit és ágyba bújni vele nem tudok. A szerelemmel is túlzásba esem, és szerintem nincs is benne semmi izgalmas és romantikus. Talán éppen ezért határoztam el, hogy

nem érzek semmit, hogy egyetlen érzés sem horzsolja fel a felszínt, minde-
nekelőtt pedig magam döntöm el, hogy a két liter savanyúkáposzta-levest
most azonnal eszem-e meg. Ennek sem ahhoz nincs köze, éhes vagyok-e, sem
ahhoz, mikor ettem utoljára, hiszen azt sem tudom, mikor vagyok éhes
86 és mikor nem. Én döntöm el, kihányom-e a két kiló csokoládét most,
vagy soha, hogy most azonnal csókolózzak-e vadul azzal a fazonnal,
vagy soha az életben. De nem tudom, akarok-e csókolózni... és soha nem je-
lentkeztek heves öklendezéssel járó gyomorbántalmaim – mindig saját elha-
tározásomból hánytam. Ha úgy döntök, hogy csókolózni fogok, akkor csóko-
lózom, ha enni akarok, eszem, s ha hányni akarok, hányok.

Szesszió alkalmával eltüntetem a szekrényből a Hukkának szánt ételt
is. Néha így indul a szesszió: ha veszekszünk, azzal állok bosszút rajta, hogy
megeszem a neki félretett ennivalót, és kihányom. Hukka mulat rajta, mert
szerinte ez annyira fura, de számomra a lehető legtermészetesebb dolog, és
feltétlenül szükséges. Azon keresztül állok bosszút Hukkán, ami számára a
legdrágább, azaz önmagamon keresztül. Ennyire egyszerű. Kihánytam pél-
dául a születésnap tortáját, amit elvittem hozzá, betettem a hűtőszekrénybe,
de aztán valami kis nézeteltérés támadt közöttünk, és amikor Hukka bement
a fürdőszobába, fogtam a tortát, és hazaszöktem vele. A vendégek, akiknek
már beharangozta az általam készített mesterművet, egy órával később ér-
keztek. Fogalmam sincs, milyen magyarázattal szolgált.

Ha Hukka megbánt engem, akkor nincs szüksége az én tortámra.
Ha Hukka megsérti a tortámat, akkor nincs szüksége rám. Vagy mindkettőn-
ket akar, vagy nem kapja meg egyikőnket sem – és ez duplán bosszantana,
hiszen neki készítem a legjobb tortát. És anya a legjobbra nekem készítette,
aki a legdrágább vagyok az ő számára. Az ő anyja pedig neki. Ahhoz, hogy
anya elfogyaszthassa az édesanyja által készített ételeket, természetesen
Észtországba kellett utaznunk, s ott aztán a nagymamánál a tűzhely és a ke-
mence egyetlen tempóban érlelte a válogatott finomságokat. A nagymama
annyira megbetegedett, hogy nem tudott Tallinnba jönni, bár a meghívónk
Tallinnra szólt, és nem máshová. Titokban kellett átszöknünk Tallinn határán
túlra, vidékre. A külföldön lakók annak idején csak meghívóval látogathattak
a Szovjetunióba, kivéve a néhány napos turistautak alkalmával, ám azokon
is csak az ismert városokba mehettek, elsősorban Moszkvába, Leningrádba,
Rigába, Tallinnba és Viborgba. Meghívóval hosszabb időt is ott lehetett töl-
teni, csakhogy a kérelmezés elbírálása számtalan olyan tényezőtől függött,
ami a kérelmező előtt ismeretlen maradt, és nem lehetett biztosra venni,
hogy a válasz pozitív lesz. Ráadásul csak közeli rokon, testvér, szülő és gyerek
küldhetett meghívót, gyakorlatilag tehát a külföldön élő vérrokona. Később
könnyebben a helyzet, és a külföldi vízumra jogosultak körébe már az
ismerősök is bekerülhettek.

Az utazás mindig izgalmasnak ígérkezett. Leginkább azokra az évekre emlékszem, amikor az első éjszakát Tallinnban töltöttük Juulinál, anya régi ismerősénél. Reggel aztán ébresztő, anya lement a taxiállomásra sorban állni, ami jó sok időt vett igénybe, mert mindig végeláthatatlanul hosszú sorok kígyóztak. Végül felbőgött az udvaron a taxi motorja, és kezdtük lehurcolni a csomagokat. Ha a sofőr felfogta, hogy jól fizető utasokról van szó, akkor a borralal és a külföldi kapcsolatok reményében segített a cipekedésben, de ez kivételnek számított. A sofőrök általában a kocsi ajtaját sem nyitották ki az utasok előtt, bármennyire nehezen nyíltak azok kívülről is, belülről is, és az utasok táskáit sem emelték fel soha, nemhogy kinyitották volna a csomagtartót. Mindez arra készítette anyát, hogy szitokáradatot zúdítson a sofőrré, aminek természetesen semmi haszna nem volt, igaz, kára sem. A sofőr fűtyült rá. Amikor megjelentek a magántaxik, beszállás előtt mindig meg kellett kérdezni a sofőrt, hajlandó-e elvinni oda, ahová indultunk. Ezt ugyanis egyáltalán nem lehetett biztosra venni, a kérdéssel az idegeinket és a lábunkat kíméltük. Egyszerűbbnek tűnt finnül beszélni, ilyenkor mindent el lehetett intézni még akkor is, ha a sofőr először csak annyit értett, hogy külföldivel van dolga. A kocsi után oroszra lehetett váltani, hogy tényleg célba érjünk.

Az, hogy vonattal vagy távolsági busszal utazzunk, eleve ki volt zárva, már csak a rengeteg csomag miatt is. Minden szükséges dolgot Tallinnban kellett bevásárolnunk, hiszen vidéken nem mozoghattunk szabadon, és ott az áruk beszerzése is nehézkesebbnek látszott. Vonattal azért sem mehettünk, mert azon túl sok ember utazott, túl sok a tolvaj, és igencsak magunkra vontuk volna a figyelmet.

Igaz, hogy a taxi is elég feltűnő volt, hiszen vidéken kizárólag a kolhozautók jártak, tallinni taxik szinte soha, de nem maradt más választásunk. Nagyon kevés ismerősünk rendelkezett autóval, és anya bennük sem bízott annyira, hogy a segítségüket kérte volna. Semmiféle ajánlék nem lett volna elég, mindig többet és többet kértek volna. És nem hiányzott, hogy akár egyvalaki is tudja pontos tartózkodási helyünket. A legegyszerűbb és legbiztonságosabb megoldásnak tehát az rémlett, ha taxit hívunk, és tisztességes borralalót adunk a sofőrnek, azaz az útiköltség kétszeresét fizetjük. Ilyenkor a taxis segített kiemelni a csomagokat és nagy kupacba rakni nagymama udvarán, sőt megígérte, hogy értünk jön a megbeszéltnapon. Biztatta anyát, hogy később is forduljon hozzá bizalommal, bármiről legyen is szó. Arcáról lerítt a lelkesültség, hogy nyugati kapcsolatra tett szert.

Ez Anna világa.

Anna világa ott van, ahol az édesanyja boldog.

A boldogságszigeteken minden nő szoknyát visel, ezért aztán Anna is szoknyára vagy ruhára cseréli a nadrágot, mihelyt hazaér az iskolából.

Mert a szoknya kényelmesebb. A '80-as években a finn nők nem viselnek szoknyát, a lányok sem az iskolában, így hát Anna farmert húz magára, hogy finnek álcázza magát Finnországban is, hogy beolvadjon, bár valójában semmi kedve hozzá. Egyszer az otthoni szoknyáját veszi fel, és az óvó

88 néni megkérdezi, hogy születésnapja van-e, hogy ilyen takaros ruháskába öltözött.

Annának a boldogságszigeteken is nadrágot kell viselnie, ha nyilvánosság előtt mutatkozik, de ilyenkor azért, hogy kitűnjék, hogy külföldinek lássék. Szoknya csak abban az esetben elfogadható, ha látszik rajta, hogy importáru, mint például a farmerszoknya. Nem lehet sem túl rövid, sem túl szűk, mert az ottani lányok előszeretettel hordanak ilyeneket, pedig Anna jobban szereti ezt a fazont, bizsergetően szép. Erre azonban majd csak tizenöt esztendővel később kerülhet sor, amikor az észti tinilányok hasonló sztreccs csípőnadrág viselésére térnek át, mint helsinkibeli kortársaik, és a boldogságsziget, Anna saját világa már csak az emlékekben létezik.

Ez nem igazság, ez egyáltalán nem Anna kedvére való, hogy sehol nem szabad szoknyában mutatkoznia, hiába érzi jól magát benne.

Anya is lemondott a szoknyaviselésről Finnországban, amikor a gyerekek megbámulták a szoknyáját, és az anyukáknak el kellett magyarázni csemetéiknek, mi is ez a fura textildarab. Anya a boldogságszigeteken sem mutatkozhatott nyilvánosan szoknyában, mert neki is külföldinek kellett látszania.

Szoknyát olyan helyen viselünk, ahol jó lenni, a világon a legjobb... ahol macskakő van, és napsütés, és a szitkozódásoktól meg a sorban állásoktól függetlenül sok nevetés, pirosló cseresznyék és orgonaligetek, lepusztult kastélyok és szélmalomok, mohával borított szalmatető, borókaillatú édenyalátéteken ütött-kopott alumíniumfazekak és a kőrisfák szegélyezte dűlőutak végében szürkére aszalódott tejes bódék állnak.

Anya, anya, menjünk vissza!

1976

Katariina bevallja, hogy templomban járt. A bejelentést követő csend a rá irányuló tekintetektől terhes. Hogy merészeli! Egyáltalán hogy jut ilyen az eszébe? Karácsony napja van, ugyanolyan munkanap, mint bármely más, talán csak valamivel lazább. Valaki feleszel, hogy Katariina bizo- 89 nyára viccel, elkezd nevetni, mire a többiek is sietve csatlakoznak hozzá, nehogy ostobábbnak tűnjenek, és hogy tudassák, mennyire nagyszerű és mulatságos viccnek tartják ők is Katariina bejelentését.

A finn hazament karácsonyra Finnországba. Katariina is szívesen hazlátogatna a szüleihez, de nem teheti, mert karácsony előestéjén, karácsony napján és másnapján is dolgozni kell, és a buszok nem járnak olyan sűrűn, hogy időben vissza tudjon érní Tallinnba. Hogyan ünnepelhetné az ember a karácsonyt, ha ugyanúgy munkába meg iskolába kell menni, mint bármely más napon? Így aztán a karácsony semmiben sem különbözik a többi közönséges naptól. A régi ünnepek helyébe újak jöttek, egészen más időben és teljesen más okokból. Katariina szeretné visszakapni a karácsonyát. Úgy érzi, joga van hozzá, joga van a karácsonyra kapott új hálójingekhez és a karácsonyi énekekhez, a fenyőfához, a gyertyákhoz és ahhoz, hogy otthon lehessen.

Új Forrás 2011/4 – Sofi Oksanen: Szülin tehenei – részletek

AMIKOR
EGYEDÜL

VAGYOK helsinki otthonomban, megkeresem az Ész TV adását. Kép nincs ugyan, de elég a hang is. Persze csak akkor, ha Hukka nincs nálam, 90 mert különben magyarázkodnom kellene, hogy miért éppen az ÉTV-t nézem, márpedig erről nem akarok vele beszélgetni, nem akarok válaszolni a kérdésekre, még ha tudnék, akkor sem.

Anya nem beszél velem észtü, még véletlenül sem csúszik ki a száján egyetlen szó sem, bár egyébként rendesen keveri az észtet és a finnt. Ha mással észtü beszélget, vagy körülöttünk észtü beszélnek, félbeszakítja őket, leállítja a beszélgetést, és mindig megkérdezi tőlem, hogy értettem-e. Évről évre minden alkalommal újra megkérdi, bár a másik anyanyelvem észtü, és magamtól megtanultam, anya akarata ellenére. Magamévá tettem a holt nyelvet, és nem voltam hajlandó lemondani róla, hiába járt Finnországba érkezésünk után minden egyes észtü szóért szidás vagy pofon, ha éppen senki nem tartózkodott a közelben. *Mä kyllä tahaksin*. Pofon. *Pianoläksyt oskasin hyvin*. Fülhúzás. *Syön yhden õunan*. Nyakleves. Akkor a legnehezebb, amikor észtüországi utunkról visszajövünk, mert ott benne élek az észtü nyelvben, sok észtü beszédet hallok. Lassan, megfontoltan beszélek, előbb végiggondolom, aztán mondom. Nem sok év kell hozzá, hogy végleg elhallgassak. Észtüországban sem szólalok meg észtü, már nem is kevergetem a két nyelvet, de időnként észtü gondolodom. Anya nem hiszi ugyan, de soha nem felejtettem el az észtü nyelvet. S minthogy tíz éven keresztül egyetlen szót sem ejtettem ki a számon észtü, anya lefordítja nekem finnre, amiről észtü ismerõseivel beszélgetnek, kivéve, ha olyasmiről esik szó, amit nem az én fülemnek szánnak, mert ilyenkor nem tolmácsol, s abban a hiszemben él, hogy nem is értem. Nem ábrándítom ki, játszom az ostobát. Sok mulatságos történetet hallok így magamról és másokról is.

Amikor vendégek jönnek hozzánk, és én sokáig nem szólalok meg, mert nem beszélhetek észtü, finnül pedig utálok, ha már egyszer úgy van, hogy csak anya érti, hát tőle kérdezik, hogy beszélek-e észtü. Néha egyenesen tőlem kérdik, de anya válaszol helyettem, hogy nem, és azzal magyarázza, hogy a két nyelv hasonlatossága miatt könnyű kevergetni őket. És hogy aztán milyen borzasztó, ha Finnországban véletlenül észtü szólalok meg a homokozóban. Hogy semmiképpen nem akarja, hogy ruszkinak bélyegezzék meg a gyerekét, mert mit szépítsük, a ruszki már csak ruszki marad. Finnországban nem ajánlatos fennen hirdetni, hogy valaki észtü. És aztán elmeséli, hogy mi történt, amikor egy teljes esztendő teltöttünk Tallinnban, az egész család. Bár anyával csak finnül beszéltem, Finnországba visszatérve mintha tökéletesen elfelejtettem volna finnül. Mihelyt túljutottunk a vámon, azonnal észtü kezdtem el beszélni. Nem engedheti meg, hogy ilyesmi még egyszer előforduljon.

Anya nagynénje egyenesen a szemébe mondja, hogy nem tetszik neki anya hozzáállása a nyelvi kérdéshez, a többiek azonban csak hümmögnek, bár látszik rajtuk, hogy furcsállják, és nem értik, miért nem szeretné anya, hogy a gyermekéről kiderüljön Finnországban, hogy ész. Vitatkozni azonban senki nem akar, nehogy veszélyeztesse vele a külföldi kapcsolatot, de nem hiszik el, amikor anya elmeséli, hogy a finnek oroszoknak tartják az észteket, ugyanolyan ruszkinak, mint a többi ruszkit. Pedig anyának ebben igaza van. A finnek szemében az észtek valóban oroszok voltak, és pedig elég sokáig. A finn iskolások nagy része csak akkor hallott az észtekről, amikor a rokon népekről tanultak. Nem győztek aztán ámolni és bámulni, hogy Helsinkitől 85 kilométerre lakik egy nép, amelyről eddig semmit nem tudtak. A baloldali érzelmű családok elvitték a kölkeiket Tallinnba, Szocsiba és Leningrádba, de a többiek számára ezek a városok éppúgy lehettek volna akár a tenger mélyén vagy a Hold belsejében.

91

Valahányszor Finnországban véletlenül kiderült észtl családhatárem, elsőként mindig azt kérdezték, tudok-e oroszul, játszottam-e gyerekkoromban orosz gyerekekkel, és ha igen, akkor milyen játékokat. Ugyan mi köze van ennek ahhoz, hogy észtl vagyok? Miért nem kérdezett senki arról, hogy játszottam-e észtl gyerekekkel? Én sem képzelem, hogy minden finn tud lappul vagy svédül. Ezek a kérdések felfoghatatlannak tűntek számomra. És miért is játszottam volna orosz gyerekekkel, amikor minden családtagunk és minden barátunk észtl volt? A családban senki nem beszélt oroszul, és nem is hozott magával sehová orosz ismerősöket, hiszen nem voltak orosz ismerősök. Igazán furcsa lett volna, ha anya vagy bárki más odahaza oroszul beszélt volna. Ráadásul anya soha nem tanított engem oroszra, nem is engedte, hogy tanuljak, még annyira sem, mint észtl, bár a *szpaszibáktól*, *pazsálujsztáktól*, *harasóktól* és *nyicsevóktól* nem sikerült megóvnia. Észtországban persze még különösebb jelenségnek tartottak, mint Finnországban, hiszen hiába jártunk olyan gyakran oda, csak félig-meddig beszéltem a nyelvet.

Igaz, hogy valamilyen oknál fogva Észtországban azok az oroszok is, akikkel valami dolgunk akadt – hivatalnokok, taxisofőrök – elsőként azt kérdezték anyától, amikor engem megláttak, hogy beszélek-e oroszul. Esetleg még azt is megkérdezték, beszélek-e észtl, de ez valahogy mellékes megjegyzésnek tűnt, nem igazi kérdésnek, mint amilyen az orosz nyelvtudásom iránti érdeklődés. Anya mindig feldühödött. A sárga Volga hátsó ülésén. Az útlevel érvényesítésekor a zöld plüss székeken. A váróterem piros műanyag borítású székén. Valamely jeles pártfunkcionárius képe előtt. Dühe nyilvánvaló volt, bár csupán egyetlen tagadószt vágott a Napfényes Atya mosolyával vigyorgó rendőr vagy taxisofőr képébe.

A finn komcsi családok viszont azt nem tudták felfogni, hogyhogya nem tudok oroszul. Hogy felragyogott az öröm az arcukon, amikor megtudták, hogy anya ész! Egészen izgalomba jöttek. Most, tíz évvel később, már értem, hogy azt képzelték, anya és én a hivatalos szovjet-észt politika álláspontját valljuk, ez magyarázza furcsa kérdéseiket és átszellemültségüket. El sem tudták képzelni, hogy számunkra Szovjet-Észtország nem a világ első szocialista államainak egyike, olyan példa, amelyet majd az egész világ követni fog, hogy a rádióban hallható hurráá-kiáltások Észtország csatlakozásakor csupán addig tartottak, amíg engedélyt nem adtak a befejezésére; hogy a lelkes igenlések nem spontán születtek, hanem pontos forgatókönyv szerint történtek, ahogyan minden más megnyilatkozás, örömködés a Szovjetunióban.

Nem értették, hogy az én kicsi, hősie balti anyám hiába jött a népek barátságának hatalmas és győzedelmes honából, a Szovjetunióból, velejéig fehér patrióta volt, olyan, aki az alsó tagozaton nem kötött vörös nyakendőt, ahogyan kellett volna, hanem kijelentette, hogy az megfojtja őt, és ezzel a frászt hozta a tanárára. Mi lesz, ha valaki jelenti, hogy ilyeneket mondanak az ő óráján? Hogy a tanár szovjetellenességre biztatja a diákjait, a kommunizmusra veszélyes generációt nevel? Nem akart Szibériába kerülni.

Ezért szoktatott anya engem is hallgatásra. A rosszul megválasztott szavak ölnek. Csakhogy az a némaság, amit anya belém oltott, nem a jól nevelt copfos kislány hallgatása volt, hanem valami olyasmi, aminek a szótlan-ságon kívül semmi köze nincs a copfos kislány hallgatásához.

A terapeutám elég különösnek tartotta, hogy egy anya nem a saját anyanyelvén beszél a gyerekével, még a karon ülőt sem becézgeti, hanem idegen nyelven szól hozzá, ami még nem illik a szájába, nem fejezi ki az érzéseit, ami még számára is idegen és furcsa, így aztán a gyerek számára is idegen és furcsa. Meghökkenem. Tényleg furcsa? Soha nem gondoltam rá, hogy másként kellett volna lennie, de ahogy eltűnődtem, rájöttem, hogy egyetlen többnyelvű családot sem ismerek, ahol ne akarták volna, hogy a gyerek mindkét szülő nyelvét megtanulja. Szívesen tanítanak olyan nyelvet is, amelyet néhány generációval korábban beszéltek anyanyelvükként.

És amikor először hallottam Finnországban gyerekeket folyékonyan beszélni kevert francia és finn nyelven, megértettem, hogy nincs abban semmi különös, hogy a kétnyelvű apróság a beszédébe mindkét anyanyelvéből belekever szavakat. Nem voltam hát kivétel. Ez nem a nyelvek hasonlóságából fakad, és nem is jár azzal a következménnyel, hogy egyik nyelven sem tudja tökéletesen kifejezni magát, mint ahogy anya állította.

Anya arról is helyettem döntött, hogy Finnországban felnőve s ekként úgy-
mond tősgyökeres finnként nem szükséges emlékezni arra az országra,
ahonnan ő származott, még akkor sem, ha el-ellátogattunk oda, s ő vágyott
is vissza. Ezek az utazások nem is tűntek valóságosnak, hiszen Finn-
országban senkinek nem tettünk róluk említést. Nekem finnnek kellett 93
válnom. Úgy kellett beszélnem, járnom, úgy kellett kinézni, mint
egy finn lánynak, bár mindig úgy éreztem, nem vagyok a helyemen, hogy ki-
lógok, mintha kinőtt kabátot viselnék, amelynek egyik ujja hosszabb, mint a
másik, és olyan cipőt, amelyik minden lépésnél töri a lábamat.

Mindennek a tetejébe nem a megfelelő súlycsoportba tartoz-
tam. *Ugye, megérted, hogy most már oda kellene egy kicsit figyelned.*
Anna nem érti, de a védőnő újra rákérdez, hogy milyen magasak a szü-
lők, és kéri, mutassa meg édesanyjának a testsúlyát és a magasságát
tartalmazó lapot, bár Anna kérdés nélkül is tudja, hogy az anyja sem-
mit nem fog érteni belőle, hanem azt feleli majd, hogy minél hivata-
losabb papír, annál nagyobb hazugság.

Ezt a mostani állapotomat mindenesetre tizennégy év alatt értem el.
Tizennégy esztendő, amely azzal telt, hogy az étkekről órarendet és nap-
lót vezettem, az ételek között utazgattam, és kilóban meg kalóriában
mértem az idő múlását. A kalorizmus egyértelmű helyeslése. Egy lépcső-
fokot felfelé megtenni állítólag két kalóriába kerül, míg ugyanennyit le-
menni egy kalóriába. Egy iskolai nap átlagosan háromszáz lépcsőfok.
Abban az évben kezdtem el kilókban mérni az időt, amikor megálltam a
növekedésben, és a védőnő aggodalmaskodni kezdett. 160 centi voltam
akkor, és vagyok most is. A cipőméretem ekkor már évek óta nem válto-
zott. Az osztályban én voltam a legkövérebb lány – az alsó tagozatos osz-
tály legkövérebbje. 53 kiló és 160 cm, akkora, mint anya, bár csak tízéves
múltam. Most kevesebb vagyok, de akkor sem lehetett az túl sok, legalábbis én
nem éreztem magam túlsúlyosnak, csupán a környezetem tartott annak. Klasszi-
kus esete annak a női betegségnek, amit evészavarnak hívnak. Felnőtt nő alakja
és gyermeki lélek, és az egyetlen lány az osztályban, akinek már melle van. Talán
ezért nem voltam... fizikailag... annyira laza, mint a többi korombéli. Figyelni
kellett. Minden pillanatban résen lenni. Vállakat előretolni, karokat ütésre ké-
szíteni. Nagyméretű blúzokat kellett viselni, minél nagyobb, annál jobb, elöl
semmi olyan minta, ami felkelthetné a figyelmet, mert soha nem lehetett tudni,
melyik sarok mögül bukkan elő Oskari meg a barátai.

Néha véletlenül botlott a fiúba. Oskari olykor leselkedett utána, más-
kor csak csendben várt rá, és a tanárok nevetgéltek, hogy Oskarinak aligha-
nem tetszik ez a lány. Így van ez, tudjuk mi jól. Egyetértő mosoly, jelentő-
ségteljes pillantások.

Anna nem meri a fogasnál bekötni a cipőfűzőjét, hanem elsőként surran ki az osztályból, fogja a cipőjét, leszalad a földszinti lányvécebe, és ott bújjik bele. Befűzi, hallgatózik, hogyan hagyják el a többiek az iskolát, hallani-e Oskari hangját, elment-e már, felvillan-e a fiú zászlóvörös inge
94 valahol az udvaron, les-e rá valahol, egészen biztos, hogy igen, hacsak nem hiszi, hogy Anna már kiment az iskolából, akkor talán utána siet, megpróbálja beérni.

Anna az órát nézi és vár tizenöt percet. Oskari haverjai közül senki nem bírna ilyen sokáig várakozni az udvaron téblábolva. Üres az udvar... Anna tekintetével az utat fürkészi, igyekszik minél messzebbre látni, hogy van-e ott valaki, aki észrevehetné őt. Olyan útvonalat választ, ahol a legkisebb a valószínűsége annak, hogy Oskariba vagy a haverjaiba botlik.

Bár voltaképpen bárhol összefuthat velük. Ebben a tősgyökeres finn kisvárosban bármely pillanatban bármelyik sarok mögül előbukkanhat Oskari vagy valamelyik barátja. Az még hagyján, ha éppen egyedül van, azt még valahogy túl lehet élni, de mi van akkor, ha történetesen apucival vagy anyával járnak a városban – jaj, nem, ez nem fordulhat elő. Anna nem bírná elviselni, ha a szülei látnák, mit csinál vele Oskari, hogyan ragadja meg, hogyan nyomul be a keze, és szorongatja, és mi mindent csinál még. Ezért figyel Anna éberén, valahányszor vásárolni megy, szemrevételez minden új embert, aki a látószögébe kerül, megriad, valahányszor vele egykorú fiút vesz észre, földbe gyökerezik a lába, tenyere az izzadságtól jéghideg lesz, amikor távolabb feltűnik egy szőke fej, épp olyan, mint Oskarié... De az a fiú nem Oskari, kerekesebb a feje és magasabb is, elfordul, és apjával valami sporteszközt nézeget. Anya nem veszi észre, hogy Anna oszloppá merevedett, mozdulatlaná dermedt, hogy minél észrevétlenebb legyen. Mert az szégyenletes, amit Oskari meg a barátai csinálnak vele. Nem az én hibám, de tényleg! Nem tehetek róla, hogy az egész alsó tagozaton egyedül nekem van mellem! És még ha a génjeimben volna is, ez nem azt jelenti, de tényleg nem, hogy minden egyéb is a génjeimben volna, szó sincs róla, egy szó sem igaz abból, amit ti mindnyájan gondoltok! Tévedtek! Menjetez innen! Nem szabad! Hozzátok vágom ezt a követ, ha nem tágultok innen! Tényleg hozzátok vágom! Hagyjátok abba! Ne! Nem szabad... nem szabad!

(Fordította: Pap Éva, lektorálta: Kirsi Rantala)